

Σύλλογος
Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας
«σὺν Ἀθηνᾶ»

ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΛΑΤΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΩΝ
ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σάββατο, 8 Οκτωβρίου 2016

Κατερίνα Δ. Χατζοπούλου

ΠΛΑΤΩΝ, *ΠΟΛΙΤΕΙΑ*

Βιβλία I-III

- Βασικό θέμα του έργου, παρότι την εντύπωση που καμία φορά υπάρχει ή δημιουργείται, δεν είναι η οργάνωση μιας ιδανικής πολιτείας, αλλά η ατομική ψυχή και η σχέση της με τη δικαιοσύνη.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΜΩΣ Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ;

Η δικαιοσύνη σύμφωνα με:

1. ΤΟΝ ΚΕΦΑΛΟ:

τὸ ἀποδιδόναι ἂν τίς τι παρά του λάβῃ «Να είναι κανείς έντιμος στις οικονομικές συναλλαγές.»

(Πλάτων, Πολιτεία I 331.c.3)

2. ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΑΡΧΟ:

τὸ τοὺς φίλους ἄρα εὖ ποιεῖν καὶ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς «Να κάνεις καλό στους φίλους και κακό στους εχθρούς.»

(Πλάτων, Πολιτεία I 332.d.7)

3. ΤΟΝ ΘΡΑΣΥΜΑΧΟ:

τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον «Το συμφέρον του ισχυροτέρου.»

(Πλάτων, Πολιτεία I 338.c.2)

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: Ο Σωκράτης ανασκευάζει αυτές τις θέσεις:

(i) Προς τον Πολέμαρχο υποστηρίζει πως η πρόκληση βλάβης είναι χαρακτηριστικό αποκλειστικά του άδικου ανθρώπου, ενώ περαιτέρω αμφισβητεί και τον σωφρονιστικό χαρακτήρα της βλάβης ως ποινής: *οὐκ ἄρα τοῦ δικαίου βλάπτειν ἔργον, ὦ Πολέμαρχε, οὔτε φίλον οὔτ' ἄλλο νοῦδένα, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, τοῦ ἀδίκου.* (Πολιτεία 335.d.11-12) «Ἄρα το να προξενεῖς βλάβη δεν εἶναι ἔργο του δίκαιου, Πολέμαρχε, οὔτε τον φίλο οὔτε κανέναν ἄλλο, ἀλλὰ [εἶναι ἔργο] του αντίθετου, του ἀδίκου.»

(ii) Προς τον Θρασύμαχο ο Σωκράτης αναπτύσσει την αντίθετη άποψη, με παραδείγματα από επαγγέλματα του γιατρού και του κυβερνήτη πλοίου, των οποίων ο ρόλος είναι αντίστοιχα η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του αδύναμου:

οὐκ ἄρα ἐπιστήμη γε οὐδεμία τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον σκοπεῖ οὐδ' ἐπιτάττει, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἥττονός τε καὶ ἀρχομένου ὑπὸ ἑαυτῆς. «Ἄρα καμία ἐπιστήμη δεν ἀποβλέπει καὶ δεν προστάζει τὸ συμφέρον τοῦ ἰσχυροῦ, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ ασθενεστεροῦ τὸν ὁποῖο καὶ ἐξουσιάζει» (342.c.11-d.1)

πβ. πᾶσά τε ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται. (Πλάτων, Μενέξενος 246e7–a2) «Κάθε ἐπιστήμη, ὅταν δεν συνοδεύεται ἀπὸ δικαιοσύνη καὶ ἄλλες ἀρετές μοιάζει πανουργία καὶ ὄχι σοφία.»

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΣΤΟΝ ΕΠΙΚΟΥΡΟ

Οὐκ ἦν τι καθ' ἑαυτὸ δικαιοσύνη, ἀλλ' ἐν ταῖς μετ' ἀλλήλων συστροφαῖς καθ' ὀπηλίκους δὴ ποτε αἰεὶ τόπους συνθήκη τις ὑπὲρ τοῦ μὴ βλάπτειν μηδὲ βλάπτεσθαι.

«Ἡ δικαιοσύνη δεν εἶναι κάτι που υπάρχει ἀπὸ μόνο του, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος συμφωνίας κατὰ τὴν ὁποία στις συναναστροφές τους οἱ ἄνθρωποι, ὅπου και ὅποτε αὐτές συμβαίνουν, κανένας δεν θα βλάπτει τὸν ἄλλον οὔτε και θα βλάπτεται.»

(Ἐπίκουρος, Κύρια Δόξα 33)

2º BIBΛΙΟ

- Στην πλατωνική Πολιτεία, αρκετά νωρίς ζητούμενο γίνεται η εξέταση της απόκτησης ή στέρησης της δικαιοσύνης αυτής καθαυτής ανεξάρτητα από τις εξωτερικές επιπτώσεις [αμοιβή-τιμωρία]

ΓΛΑΥΚΩΝ

ἐπιθυμῶ γὰρ ἀκούσαι τί τ' ἔστιν ἐκάτερον καὶ τίνα ἔχει δύναμιν αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἐνὸν ἐν τῇ ψυχῇ, τοὺς δὲ μισθοὺς καὶ τὰ γιγνόμενα ἀπ' αὐτῶν ἔᾶσαι χαίρειν.

«Θέλω να ακούσω τί είναι το καθένα [η δικαιοσύνη και η αδικία] και τί επίδραση έχει από μόνο του στην ψυχή, οι απολαβές και τα οφέλη ας πάνε στο καλό» (Πλάτων, Πολιτεία 358.b.4-7)

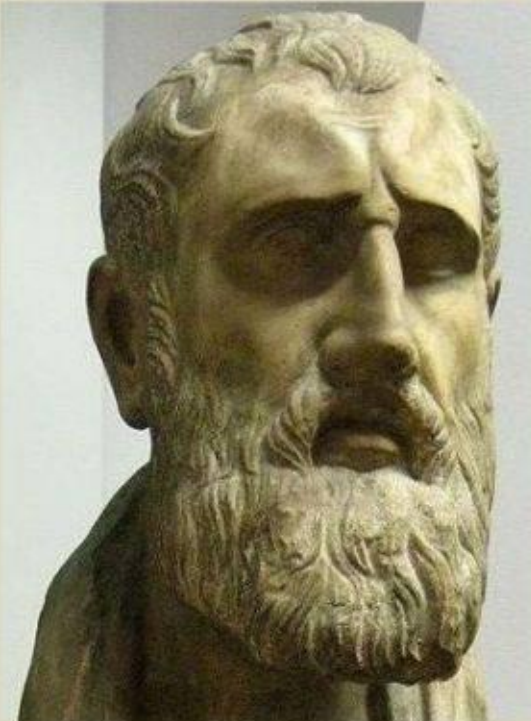
ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ

μη οὖν ἡμῖν ἐνδείξῃ μόνον τῷ λόγῳ ὅτι δικαιοσύνη ἀδικίας κρεῖττον, ἀλλὰ καὶ τί ποιοῦσα ἑκατέρα τὸν ἔχοντα αὐτὴ δι' αὐτήν, ἐάντε λανθάνῃ ἐάντε μὴ θεούς τε καὶ ἀνθρώπους, ἢ μὲν ἀγαθόν, ἢ δὲ κακόν ἐστι.

«Μην μας εξηγείς λοιπόν μόνο με επιχειρήματα πως η δικαιοσύνη είναι ανώτερη/προτιμότερη από την αδικία, αλλά τι συμβαίνει σε όποιον χαρακτηρίζεται από αυτήν, είτε διαφύγει την προσοχή θεών και ανθρώπων, είτε όχι, [να φανεί] ότι η μία είναι αγαθό, ενώ η άλλη είναι κακό.»

(Πλάτων, Πολιτεία 367.e.1-5)

ΣΥΓΓΕΝΕΙΕΣ ΜΕ ΣΤΩΙΚΙΣΜΟ

ΖΗΝΩΝ Ο ΚΙΤΙΕΥΣ

4^ο-3^ο αι. π. Χ.

Τὴν τ' ἀρετὴν διάθεσιν εἶναι
ὁμολογουμένην:
καὶ αὐτὴν δι' αὐτὴν
εἶναι αἰρετήν,
οὐ διὰ τινὰ φόβον ἢ ἐλπίδα
ἢ τι τῶν ἔξωθεν.

«Ἡ ἀρετὴ εἶναι προδιάθεσις ἐμφυτὴ
[σύμφωνη μετὰ τὴν ἀνθρώπινον
φύσιν], καὶ πρέπει νὰ τὴν ἐπιλέγει
κανεὶς γιὰ αὐτὴν ἰδίαν, ὄχι γιὰ
κάποιον φόβον ἢ κάποια προσδοκία
ἢ οἰδιήποτε ἐξωτερικόν.»

(Διογένης Λαέρτιος 7.89)

ΓΙΑΤΙ ΣΥΓΚΡΟΤΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ;

ΓΙΑΤΙ ΖΟΥΜΕ ΟΛΟΙ ΜΑΖΙ;

ΣΩΚΡΑΤΗΣ:

*γίγνεται τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πόλις, ὡς ἐγῶμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει
ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν ὧν ἐνδεής*

(2.369b) «Μια πολιτεία γεννιέται νομίζω, επειδή κανένας μας δεν είναι αὐτάρκης αλλά ὅλοι χρειαζόμαστε πολλά πράγματα.»

- Η εξυπηρέτηση των βιοτικών αναγκών οδήγησε στη συγκρότηση των κοινωνικών σχηματισμών.
- Η πρώτη αυτή πόλη, που ονομάζεται από τον Σωκράτη *ἀναγκαιοτάτη πόλις* διέπεται από τις αρχές της εξειδίκευσης του ατόμου (γεωργού, χτίστη, υφαντή) και του καταμερισμού της εργασίας.

- Στόχο έχει βασικά να εξυπηρετήσει τις βιολογικές ανάγκες του ατόμου.
- Σε αυτή την πρώτη μορφή κοινωνίας παραμερίζονται οι μορφωτικές/ψυχολογικές ανάγκες.
- Ο Σωκράτης εδώ ξεκινά με την στοιχειωδέστατη πόλη, στην οποία θα ζούσαν οι άνθρωποι ειρηνική ζωή με λιτότητα και χορτοφαγία (Μπιτσιάνης 2007: 100).
- Σε βαθμό να προκαλεί την αντίδραση του Γλαύκωνα και να χαρακτηρίζει αυτήν την πόλη, λόγω τις απλοϊκότητάς της, πόλη γουρουνιών.

- Η ένσταση που διατυπώνεται από τον Γλαύκωνα, αντανακλά τις διαθέσεις για τη δημιουργία μιας «καταναλωτικής» πόλη, που θα προσφέρει στους κατοίκους της όλες τις οικείες ανέσεις και απολαύσεις.
- Η υγιής πόλις κατά τον Πλάτωνα ταιριάζει στην ανθρώπινη φύση με την βιολογική σημασία του όρου.
- Σε αυτή την πρώιμη μορφή κοινωνικής συμβίωσης οι άνθρωποι είναι ηθικά αθώοι και δεν είναι σε θέση να ξεχωρίσουν το δίκαιο από το άδικο.

- Παράλληλα δεν υπάρχει ξεχωριστός φορέας πολιτικής εξουσίας.
- Εξαιτίας των αναγκών που συνεχώς αυξάνονται, η πρωταρχική αυτή συγκρότηση της κοινωνίας παραχωρεί την θέση της στην *τρυφῶσαν πόλιν*, όπου αυξάνει ο καταμερισμός εργασίας και ο αριθμός έτσι των επαγγελματιών.
- Η *τρυφῶσα πόλις* είναι πιο δυναμική και πολυσύνθετη από την *ὑγιή*.

- Οι ανάγκες των ανθρώπων δεν περιορίζονται μόνο στις βιολογικές, αλλά επεκτείνονται στις ψυχολογικές και πνευματικές (γένεση της τέχνης και ψυχαγωγίας γενικώς)
- Σε αυτό το εξελικτικό στάδιο της πόλης, λόγω του οικονομικού και κοινωνικού μετασχηματισμού της, επικρατεί η διχόνοια και ο ανταγωνισμός, η πλεονεξία και η ηθική διαφθορά.
- Η ευμάρεια, η ανάγκη εξασφάλισης πόρων και ζωτικού χώρου θεωρούνται από τον φιλόσοφο σοβαρές αιτίες πολέμου (Μπιτσιάνης 2007: 104).

ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΔΙΑΣΦΑΛΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ

- Τα γενεσιουργά αίτια του πολέμου άρα εμφανίζονται να είναι η απεριόριστη επιδίωξη υλικού πλούτου και η πλεονεξία που ριζώνει στην έμφυτη ανθρώπινη επιθυμία.
- Έτσι οι άνθρωποι καταφεύγουν στη βία για να αποσπάσουν τα ξένα αγαθά και να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους.
- Για την αντιμετώπιση αυτού του κινδύνου προτείνει ο Σωκράτης μια χωριστή τάξη πολεμιστών για την αντιμετώπιση εξωτερικών και εσωτερικών κινδύνων.

ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΗ ΨΥΧΗ

- Σταδιακά λοιπόν ο πλατωνικός Σωκράτης περιγράφει όλο τον ιστό της πολιτείας του, που δομικό συστατικό έχει την ατομική ψυχή. Δομική ισομορφία μεταξύ μεγάλου και μικρού, κοινωνίας και ατομικής ψυχής.

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΤΩΝΑ

Μέρος της ψυχής	Αντίστοιχη αρετή	Αντίστοιχη ηδονή	Κοινωνική ομάδα
Λογιστικό	φρόνηση	φιλομάθεια	κυβερνήτες
Θυμοειδές	ανδρεία	φιλοδοξία	φύλακες
Επιθυμητικό	σωφροσύνη	φιλοκέρδεια	δημιουργοί

Πλάτων, Πολιτεία IV 443b, IX 581c

- Βασική αρχή και επιθυμητός στόχος για την πλατωνική πολιτεία είναι η καλλιέργεια της δικαιοσύνης.
- Η εκπαίδευση γενικά πρέπει να έχει τριπλό στόχο, να απευθύνεται στο σώμα, στο συναίσθημα και στη διάνοηση.

ΠΑΙΔΕΙΑ-ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΥΘΙΚΩΝ ΔΙΗΓΗΣΕΩΝ

*ὁ γὰρ νέος οὐχ οἷός τε κρίνειν ὅτι τεύπόνοια καὶ ὁ μῆ, ἀλλ' ἂν
ἂν τηλικούτος ὢν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις δυσέκνιπτά
τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίγνεσθαι: ὢν δὴ ἴσως ἔνεκα
περὶ παντὸς ποιητέον ἂν πρῶτα ἀκούουσιν ὅτι κάλλιστα
μεμυθολογημένα πρὸς ἀρετὴν ἀκούειν. (2.378d)*

«Ο νέος άνθρωπος δεν είναι σε θέση να διακρίνει τι είναι αλληγορικό και τι δεν είναι, αλλά οι γνώμες που θα ενστερνιστεί σ' αυτή την ηλικία δύσκολα αλλάζουν κι έχουν την τάση να γίνονται ανεξίτηλες. Ίσως γι αυτό πρέπει να κάνουμε ό,τι μπορούμε ώστε οι πρώτοι μύθοι που ακούν τα παιδιά να έχουν συντεθεί όσο το δυνατόν πιο όμορφα για να οδηγούν στην αρετή.»

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΥΘΩΝ ΓΙΑΤΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΚΑΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

- Αυστηρό είναι το κριτήριο στην επιλογή των μύθων, όπως επίσης και στην ποίηση και τους ποιητές (Όμηρο και Ησίοδο, καθώς και τους τραγικούς).
- Διαπιστώνεται ότι το περιεχόμενό της ποίησης και των μύθων δεν είναι πάντα κατάλληλο για την αγωγή των νέων, γιατί δεν είναι σε θέση ακόμη να διακρίνουν το αληθές από το μη αληθές.

- Οι μυθολογικές παραδόσεις δεν μπορούν να ενσταλλάξουν στις ψυχές των νέων την αρετή και την αγάπη προς τους γονείς και τους συγγενείς.
- Αντίθετα προβάλλουν έναν κόσμο όπου κυριαρχεί η ασέβεια και η αδικία.
- Παράλληλα παρουσιάζουν οι μυθολογικές παραδόσεις τους θεούς ως τιμωρούς και πρόξενους κακών.
- Ο θεός κατά τον Πλάτωνα δεν είναι αιτία για όλα τα πράγματα αλλά για τα αγαθά.

Ο ΘΕΟΣ ΑΙΤΙΟΣ ΜΟΝΟ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ

οὐδ' ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὁ θεός, ἐπειδὴ ἀγαθός, πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλὰ ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ ἀναίτιος: πολὺ γὰρ ἐλάττω τὰγαθὰ τῶν κακῶν ἡμῖν, καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον, τῶν δὲ κακῶν ἄλλ' ἅττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἄλλ' οὐ τὸν θεόν. (379c)

«Συνεπώς ο θεός ως αγαθός δεν είναι η αιτία για όλα όσα συμβαίνουν στους ανθρώπους, όπως λέει ο πολύς κόσμος αλλά για λίγα μόνο, ενώ για πολλά άλλα δεν είναι υπαίτιος. Γιατί στη ζωή μας τα καλά πράγματα είναι πολύ λιγότερα από τα άσχημα και τα καλά αυτά δεν πρέπει να τα αποδίδουμε σε κανέναν άλλον, ενώ για τα άσχημα πράγματα πρέπει να αναζητούμε κάπου αλλού την αιτία τους και όχι στο θεό.»

*κακῶν δὲ αἴτιον φάναι θεὸν τινι γίνεσθαι ἀγαθὸν ὄντα,
διαμαχετέον παντὶ τρόπῳ μήτε τινὰ λέγειν ταῦτα
ἐν τῇ αὐτοῦ πόλει, εἰ μέλλει εὐνομήσεσθαι, μήτε τινὰ ἀκούειν
[...] μὴ πάντων αἴτιον τὸν θεὸν ἀλλὰ τῶν
ἀγαθῶν. (380b-c)*

«Ὅτι ὅμως ο θεός, ο οποίος είναι αγαθός, γίνεται σε κάποιον πρόξενος κακού, αυτό είναι κάτι που πρέπει να καταπολεμήσουμε επίμονα και ανένδοτα, ὥστε κανένας να μη λέει τέτοια πράγματα στην πόλη του, είτε γράφοντας ποιήματα είτε και πεζά, αν πρόκειται να είναι ευνομούμενη η πόλη, ούτε και να τα ακούει κανείς [...] ο θεός δεν είναι αίτιος για όλα τα πράγματα αλλά μόνο για τα καλά.»

3º BIBΛΙΟ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

- Στο βιβλίο αυτό ο Σωκράτης εμφανίζεται να προτείνει διάφορες μορφές λογοκρισίας προς την τέχνη, τόσο τη λογοτεχνία, αλλά και τη μουσική, και όλες τις μορφές τέχνης, αποκλείοντας τις μορφές και τεχνοτροπίες που καλλιεργούν πάθη, όπως ο φόβος, το πένθος, ο αυτοοικτιρισμός, ο υπερβολικός συναισθηματισμός, η ακολασία και προτείνει να κρατήσουν στην ιδεατή πόλη που φτιάχνουν μόνο οτιδήποτε συμβάλλει την αρετή (γενναιότητα, δικαιοσύνη, σωφροσύνη).
- Συνεχίζουν πως ούτε τα του Άδη πρέπει να παρουσιάζονται ως φοβερά και τρομερά και ακολουθεί η δριμεία επίθεση στην τέχνη...

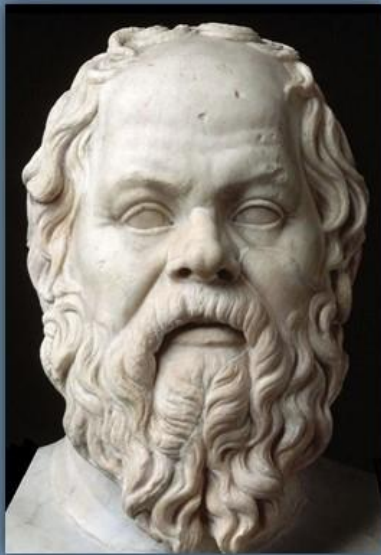
ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ – ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΜΥΘΟΥ

*ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα παραιτησόμεθα Ὅμηρόν τε
καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς μὴ χαλεπαίνειν ἂν διαγράφωμεν,
οὐχ ὡς οὐ ποιητικὰ καὶ ἡδέα τοῖς πολλοῖς ἀκούειν, ἀλλ' ὅσω
ποιητικώτερα, τοσοῦτω ἦττον ἀκουστέον παισὶ καὶ
ἀνδράσιν οὓς δεῖ ἐλευθέρους εἶναι, δουλείαν θανάτου
μᾶλλον πεφοβημένους. (3.387b)*

«Αυτά όλα και τα παρόμοια θα παρακαλέσουμε τον Όμηρο και τους άλλους ποιητές να μη θυμώνουν, αν θα τα διαγράφουμε. Δεν είναι ότι δεν έχουν ποιητική αξία και δεν ακούγονται ευχάριστα στους πολλούς, αλλά ότι όσο μεγαλύτερη είναι η ποιητική τους αξία τόσο λιγότερο πρέπει να τα ακούνε παιδιά και άνδρες που χρειάζεται να ζουν ελεύθεροι και που περισσότερο από τον θάνατο πρέπει να φοβούνται τη σκλαβιά.»

- Προτείνεται λοιπόν η επιλεκτική λοιπόν χρήση του μύθου, όχι άκριτη αναφορά, αλλά μόνο ό,τι συντείνει στην αρετή.
- Το βιβλίο αυτό αφορά κυρίως την παιδεία των φυλάκων, δηλαδή αυτών που θα είναι οι προστάτες της πόλης από εξωτερικούς και εσωτερικούς εχθρούς, τους οποίους ονομάζει: *οι δημιουργοί της ελευθερίας της πόλης.*

ΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

5^{ος}-4^{ος} αιώνας π.Χ.

πηγή: Πλάτων,
Πολιτεία III 395c

*[..] τοὺς φύλακας ἡμῖν τῶν ἄλλων
πασῶν δημιουργιῶν ἀφειμένους
δεῖν εἶναι δημιουργοὺς ἐλευθερίας
τῆς πόλεως πάνυ ἀκριβεῖς.*

*« [..] οἱ φύλακές μας, ἔχοντας
απαλλαγεί ἀπὸ κάθε ἄλλη
απασχόληση, θα πρέπει νὰ εἶναι
κυριολεκτικὰ οἱ δημιουργοὶ τῆς
ἐλευθερίας τῆς πόλης.»*

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΨΕΥΔΟΥΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

*ἀλλὰ μὴν καὶ ἀλήθειάν γε περὶ πολλοῦ ποιητέον. εἰ γὰρ
ὀρθῶς ἐλέγομεν ἄρτι, καὶ τῷ ὄντι θεοῖσι μὲν ἄχρηστον
ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον ὡς ἐν φαρμάκου εἶδει,
δῆλον ὅτι τό γε τοιοῦτον ἰατροῖς δοτέον,
ιδιώταις δὲ οὐχ ἄπτεον. (3.389b)*

«Από την άλλη πρέπει και την αλήθεια να την έχουμε περί πολλού. Γιατί αν σωστά λέγαμε πριν λίγο, κι αν πράγματι είναι αχρειαστο το ψέμα στους θεούς, ενώ για τους ανθρώπους είναι χρήσιμο σαν φάρμακο, προφανώς ένα τέτοιο πράγμα πρέπει να το εμπιστευτούμε στους γιατρούς, ενώ οι ιδιώτες δεν πρέπει καν να το αγγίζουν.»

ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΝΑ ΛΕΝΕ ΨΕΜΜΑΤΑ ΜΟΝΟ ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ
ΚΑΙ ΜΟΝΟ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

*τοῖς ἄρχουσιν δὴ τῆς πόλεως, εἴπερ τισὶν ἄλλοις, προσήκει
ψεύδεσθαι ἢ πολεμίων ἢ πολιτῶν ἔνεκα ἐπ' ὠφελίᾳ τῆς
πόλεως, τοῖς δὲ ἄλλοις πᾶσιν οὐχ ἄπτεόν τοῦ τοιούτου:*

«Αν είναι λοιπόν να ειπωθεί ένα ψέμα θα ειπωθεί από τους φύλακες της πόλης και μόνο από αυτούς, για να ξεγελάσουν είτε κάποιους εχθρούς είτε κάποιους πολίτες για το καλό της πόλης. Σε όλους τους άλλους δεν θα επιτρέπεται να αγγίζουν αυτό το πράγμα.»

ΣΤΗΝ ΑΠΛΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΜΟΡΦΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΠΟΥ
ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΝ ΙΣΧΥΕΙ ΑΥΣΤΗΡΑ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ:

*ἡμετέρα πολιτεία, ὅτι οὐκ ἔστιν διπλοῦς ἀνὴρ παρ' ἡμῖν οὐδὲ
πολλαπλοῦς, ἐπειδὴ ἕκαστος
ἐν πράττει.(3.397e)*

«Στην πολιτεία μας δεν υπάρχει άνθρωπος με δύο ή με
περισσότερους ρόλους γιατί ο καθένας καταπιάνεται με ένα
πράγμα.»

ἢ ὁ μὴ οἶός τε ὦν οὐκ ἑατέος παρ' ἡμῖν δημιουργεῖν, ἵνα μὴ ἐν
κακίας εἰκόσι τρεφόμενοι ἡμῖν οἱ φύλακες ὥσπερ ἐν κακῇ
βοτάνῃ, πολλὰ ἐκάστης ἡμέρας κατὰ σμικρὸν ἀπὸ πολλῶν
δρεπόμενοί τε καὶ νεμόμενοι, ἐν τι συνιστάντες λανθάνωσιν
κακὸν μέγα ἐν τῇ αὐτῶν ψυχῇ, ἀλλ' ἐκείνους ζητητέον τοὺς
δημιουργοὺς τοὺς εὐφυῶς δυναμένους ἰχνεύειν τὴν τοῦ
καλοῦ τε καὶ εὐσχήμονος φύσιν, (3.401c) «Και σε ὅποιον δεν
μπορεῖ να το κάνει αυτό να μην επιτρέπουμε να ασκεῖ στην
πόλη μας την τέχνη του, προκειμένου οι φύλακές μας να μην
ανατρέφονται μέσα σε απεικονίσεις του κακού σαν μέσα σε
κακό λιβάδι τσιμπολογώντας από δω κι από κει λίγο λίγο
κάθε μέρα και δοκιμάζοντας πολλά, τελικά, δίχως να
αντιληφθούμε πως, να σωρεύσουν στην ψυχή τους ένα
πελώριο κακό, αλλά να αναζητούμε τεχνίτες με ἐμφυτη την
ικανότητα να ανιχνεύουν την ομορφιά και την ευπρέπεια.»

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ – ΔΙΚΕΣ – ΑΔΙΚΙΑ

*ἢ οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ καὶ ἀπαιδευσίας μέγα τεκμήριον
τὸ ἐπακτῶ παρ' ἄλλων, ὡς δεσποτῶν τε καὶ κριτῶν,
τῶ δικαίῳ ἀναγκάζεσθαι χρῆσθαι, καὶ ἀπορία οἰκείων;
(3.405b)*

«Ἡ μήπως νομίζεις ὅτι δεν εἶναι ντροπὴ περὶτρανὴ καὶ ἀπόδειξη ἀμορφωσιάς το να ἀναγκάζεται κάποιος να προσφεύγει σε ἕνα δίκαιο που του το ἐπιβάλλουν κάποιοι ἄλλοι ἀπ' ἔξω, σαν δεσπότες του καὶ κριτές του, ἐπειδὴ ο ἴδιος δεν ἔχει μέσα του δικά του ἀποθέματα δικαιοσύνης;»

ΕΠΙΚΡΙΝΕΤΑΙ Η ΠΕΡΙΦΑΝΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΝΟΜΙΑ

*ἢ δοκεῖ σοι, ἦν δ' ἐγώ, τούτου αἴσχιον εἶναι τοῦτο, ὅταν δὴ
τις μὴ μόνον τὸ πολὺ τοῦ βίου ἐν δικαστηρίοις φεύγων τε
καὶ διώκων κατατρίβηται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀπειροκαλίας ἐπ' αὐτῷ
ὦ δὴ τούτῳ πεισθῆ καλλωπίζεσθαι, ὡς δεινὸς ὢν περὶ τὸ
ἀδικεῖν*

«Ἡ πιστεύεις εἶπα , ὅτι κι από αυτό ακόμη πιο εξευτελιστικό δεν είναι τούτο, όταν δηλαδή κάποιος όχι μόνο χαλαμίζει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στα δικαστήρια, τότε ως ενάγων και τότε ως εναγόμενος, αλλά επιπλέον, από άγνοια για το τί είναι καλό, έχει φτάσει να καμαρώνει κιόλας για αυτό, πως τάχα είναι φοβερός στο να κάνει παρανομίες.»

Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΑΠΟΒΛΕΠΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗ ΨΥΧΗΣ

*μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν οὐχ οὖ ἔνεκάτινες οἴονται
καθιστᾶσιν, ἵνα τῇ μὲν τὸ σῶμα θεραπεύοιντο, τῇ δὲ τὴν
ψυχὴν [...] κινδυνεύουσιν, ἣν δ' ἐγώ, ἀμφοτέρα τῆς ψυχῆς
ἔνεκα τὸ μέγιστον καθιστάναι. (3.410c)*

«[...] Αυτοί που θέσπισαν να βασίζεται η εκπαίδευση στη μουσική και την ποίηση από τη μία και στη γυμναστική από την άλλη, δεν το θέσπισαν αυτό για τον λόγο που φαντάζονται ορισμένοι, για να καλλιεργείται δηλαδή με τη γυμναστική το σώμα και με τη μουσική και την ποίηση η ψυχή [...] το πιθανότερο είναι, είπα, ότι και τα δύο τα θέσπισαν με στόχο πρωτίστως την ψυχή.»

ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ: ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΛΥΚΟΙ ΑΠΟ ΤΣΟΠΑΝΟΣΚΥΛΑ

*ἐγὼ σοι, ἦν δ' ἐγώ, πειράσομαι εἰπεῖν. δεινότατον γάρ πουπά-
ντων καὶ αἰσχιστον ποιμέσι τοιούτους γε καὶ οὕτω τρέφειν
κύνας ἐπικούρους ποιμνίων, ὥστε ὑπὸ ἀκολασίας ἠλιμοῦ ἢ
τινος ἄλλου κακοῦ ἔθους αὐτοῦς τοὺς κύνας ἐπιχειρῆσαι
τοῖς προβάτοις κακουργεῖν καὶ ἀντὶ κυνῶν λύκοις
ὁμοιωθῆναι.*

«Το πιο φοβερό, ίσως, απ' όλα και το πιο επονείδιστο για τους βοσκούς είναι να θρέφουν στο μαντρί τους τσοπανόσκυλα τέτοια και με τέτοιο τρόπο που τα σκυλιά αυτά, είτε από αποχαλίνωση ορέξεων, είτε από πείνα, είτε από κάποιο άλλο κακό στοιχείο του χαρακτήρα, να κάνουν ζημιά στα πρόβατα κι αντί για σκυλιά να γίνουν όμοια με λύκους.»

ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ: ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΛΥΚΟΙ ΑΠΟ ΤΣΟΠΑΝΟΣΚΥΛΛΑ

*οὐκοῦν φυλακτέον παντὶ τρόπῳ μὴ τοιοῦτον ἡμῖν οἱ
ἐπίκουροι ποιήσωσι πρὸς τοὺς πολίτας, ἐπειδὴ αὐτῶν
κρείττους εἰσίν, ἀντὶ συμμάχων εὐμενῶν δεσπότηαι ἀγρίοις
ἀφομοιωθῶσιν; (3.416b)*

«Ἐπομένως πρέπει με κάθε τρόπο να φυλαχτούμε ώστε να μην κάνουν οι επίκουροι κάτι τέτοιο στους πολίτες τους δικούς μας, δεδομένου ότι οι επίκουροι είναι πιο δυνατοί από αυτούς και αντί για σύμμαχοι με αγαθές διαθέσεις γίνουν όμοιοι με άγριους αφέντες.»

Η ΙΣΟΡΡΟΠΗΜΕΝΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ

οὐκοῦν τὴν μεγίστην τῆς εὐλαβείας παρεσκευασμένοι ἂν εἶεν, εἰ τῷ ὄντι καλῶς πεπαιδευμένοι εἰσίν;

«Και η πιο αποτελεσματική προετοιμασία για την αποφυγή αυτού του πράγματος δεν θα ήταν η προσφορά μιας πραγματικά καλής παιδείας σ' αυτούς τους ανθρώπους;»

ΟΙ ΦΥΛΑΚΕΣ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ

*[...] ὄρα δὴ, εἶπον ἐγώ, εἰ τοιόνδε τινὰ τρόπον δεῖ αὐτοὺς ζῆν
τε καὶ οἰκεῖν, εἰ μέλλουσι τοιοῦτοι ἔσσεσθαι: πρῶτον μὲν
οὐσίαν κεκτημένον μηδεμίαν μηδένα ἰδίαν,
ἂν μὴ πᾶσα ἀνάγκη: (3.416d)*

«Δες λοιπόν αν οι άνθρωποι αυτοί (οι φύλακες) θα πρέπει να ζουν και να κατοικούν με έναν τρόπο περίπου τέτοιο, αν είναι να γίνουν όπως τους περιγράψαμε. Πρώτα κανένας τους δεν πρέπει να έχει δική του περιουσία, εκτός αν είναι απολύτως αναγκαίο.»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μπιτσιάνης, Αντώνης. 2007. *Η φύση της δικαιοσύνης στην Πολιτεία του Πλάτωνα*. Κατερίνη: Εκδόσεις Μάτι.

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: *Platonis Opera*, ed. John Burnet. Oxford University Press. 1903, στο www.perseus.tufts.edu.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ (βασισμένη): *Πλάτων Πολιτεία*. Εισαγωγικό σημείωμα, μετάφραση, ερμ. σημειώματα: Ν. Μ. Σκουτερόπουλος. Αθήνα: Πόλις. 2002.